

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto
STM003:00/2017, STM/324/2017

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo
PL33
00023 VALTIONEUVOSTO

Tausta

Arpajaislain (2001/1047) 20a §:ssä säädetään sosiaali- ja terveysjärjestöjen neuvottelukunnasta ja sen arviointi- ja avustusjaostosta (myöhemmin arviointi- ja avustusjaosto tai jaosto), jotka valtioneuvosto asettaa neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Arviointi- ja avustusjaoston tehtävänä on antaa sosiaali- ja terveysministeriölle lausuntoja terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen myönnettävien avustusten jaosta sekä tehdä arviointeja avustettavien järjestöjen toiminnasta.

Valtioneuvoston asetuksen 1555/2016 3§:ssä määritellään arviointi- ja avustusjaoston kokoonpanosta: arviointi- ja avustusjaostossa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä enintään viisi muuta jäsentä ja näillä henkilökohtaiset varajäsenet. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut 6.4.2017 päätöksellään jaoston toimikaudelle 16.4.2017–15.4.2021.

Lausunnon antamisen hetkellä arviointi- ja avustusjaostoon kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä viisi jäsentä, joille kullekin on nimetty varajäsen. Jaoston puheenjohtajaksi on nimitetty valtiopäiväneuvos Raimo Vistbacka ja varapuheenjohtajaksi dosentti Jorma Niemelä. Lisäksi jäseniksi ja varajäseniksi ovat nimitetty seuraavat henkilöt (henkilökohtaiset varajäsenet suluissa): etuuspäällikkö Tuula Ahlgren (professori Aila-Leena Matthies), maakuntaneuvos Kyösti Juujärvi (erityisasiantuntija Ellen Vogt), professori Ossi Rahkonen (VTT, apulaisprofessori Nelli Hankonen), kehittäispäällikkö Airi Partanen (dosentti Reijo Väärälä) ja professori Mikko Niemelä (kaupunkineuvos Hannes Manninen).

Lausuntopyyntö

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt 3.12.2020 arviointi- ja avustusjaostoa antamaan lausunnon Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskokouksen (myöhemmin STEAn) avustusehdotuksesta koskien vuoden 2021 avustusehdotusta. Terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettu tuotto käytetään avustusten myöntämiseen oikeuskelpoisille yleishyödyllisille yhteisöille ja säätoille.

Materiaalin käsittely

Lausunnon antamista varten arviointi- ja avustusjaosto on saanut STEAn avustusehdotuksen, joka on sisältänyt kultakin avustuskokouksesta käyttötarkoituksen, haetun euromäärän, ehdotetun euromäärän, mahdollisen ohjeellisen avustussuunnitelman sekä valmistelijan perustelut avustuskokoukselle.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto
STM003:00/2017, STM/324/2017

Avustusehdotus on esitelty jaoston kokouksessa 2.12.2020, minkä jälkeen jaoston jäsenillä on ollut mahdollisuus esittää yleisiä tai kohdekohtaisia kysymyksiä. STEA on vastannut esitettyihin kysymyksiin kirjallisesti ja esitellyt vastaukset suullisesti 10.12. ja 15.12.2020 pidetyissä kokouksissa.

Menettelytapa

Lausunnossaan jaosto ei ole nähnyt tarpeelliseksi ottaa kantaa yksittäisiin avustuskohteisiin. Jaosto on sen sijaan kiinnittänyt huomiota avustusehdotuksen periaatteellisiin kysymyksiin ja laajempiin kokonaisuuksiin. Jaosto on peilannut avustusehdotuksesta nousevia havaintoja avustustoiminnan painotuksiin ja strategiaan. Lisäksi havaintoja on pohdittu suhteessa mahdolliseen avustusvaroissa tapahtuvaan muutokseen.

Koska avustusehdotus ei ole päätös, avustusehdotukseen ei voi hakea oikaisua. Järjestö voi kuitenkin halutessaan ilmaista kannanottonsa STM:n kirjaamoon. Kannanotot avustusehdotuksesta ja oikaisupyynnöt avustuspäätöksestä käsittelee Sosiaali- ja terveysministeriö. Jaosto ei käsittele jaoston jäsenille tulleita kannanottoja.

Avustusvarojen vähentyminen jo ensi vuonna

Jaosto toistaa jo avustusehdotuksen 2020 lausunnossaan nostaman huolen STEAn kautta haettavien avustusvarojen vähentymisestä. Järjestöjen on viimeistään nyt herättävä ja aloitettava käytännön tason suunnittelu siitä, miten niiden toimintaa voidaan sopeuttaa muuttuvassa ja epävarmassa tilanteessa.

Järjestöjen rahoituksen tulevaisuuteen voi vaikuttaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus. Järjestötyön edellytyksenä oleva rahoitus on muistettava huomioida sen yhteydessä. On kuntien ja kuntalaisten etu, että myös tulevaisuudessa on kuntalaisten hyvinvointia lisäävää monipuolista järjestötoimintaa. Sama koskee mahdollisia tulevia hyvinvointialueita.

Jaosto pitää tärkeänä, että järjestöt rakentavat ja vahvistavat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa siten, että kullakin alueella syntyy konkreettista yhteistyötä sekä selkeitä palvelupolkuja ja -kokonaisuuksia. Jaosto pitää tärkeänä, että STEA tukee sekä valtakunnallista että maakuntien todellisuudesta nousevaa järjestöjen toiminnan koordinaatiota.

Jaosto kiinnittää huomiota myös rakenteisiin ja synergian löytämiseen järjestökentän sisällä. Jos esimerkiksi järjestöjen toiminnot samankaltaistuvat tai erilaisista toiminnoista voisi muotoutua vahvempi, yhteinen kokonaisuus, voi yhdistyminen olla tarkoituksenmukaista. Jatkossa järjestöjen on järkevä miettiä myös uudenlaisia tapoja jakaa yleishallinnon ja asiantuntijuuden työtehtäviä. Jaosto kannustaa järjestöjä pohtimaan alusta-ajattelua. Järjestöalustoilla järjestö voi keskittyä omaan substanssiasiantuntijuuteen ja tukipalvelut tulisivat alustalta.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto
STM003:00/2017, STM/324/2017

STEAssa on tehty rajapintaselvitys, jonka mukaan noin 37 miljoonaa euroa STEA-avusteisesta toiminnasta voidaan tulkita kuuluvaksi muiden tahojen rahoitettavaksi. Näiden kohteiden osalta selvityksen mukaisten vastuuministeriöiden on otettava vastuu rahoituksen jatkamisesta pikaisesti.

Jaosto toteaa, että mikäli avustusvastuun katsotaan kuuluvan jollekin muulle taholle, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että apua tarvitsevat kohderyhmät eivät joudu kärsimään siirtymäaikana. Ennakoitavuus on tärkeä ohjenuora muutoksissa.

STEAlla on järjestöjen omarahoitusosuuden määrittämistä varten varallisuuskriteerit, jotka ottavat huomioon järjestöjen erilaiset tilanteet ja toimintatavat.

Jaosto esittää, että STEAn varallisuuskriteerit ylittävien järjestöjen avustuspäämiä tarkastellaan jatkossa nykyistä tiukemmin. Avustusvarojen vähentyessä on harkittava varakkaiden järjestöjen omarahoitusosuuden kasvattamista nykyisestä kymmenestä prosentista tarkoituskäyttöön harkinta huomioiden. Yleisavustusten osalta on niiden tasoa harkittava nykyistä tarkemmin.

Jaosto kannustaa kaikkia järjestöjä kehittämään varainhankintaansa.

Järjestöjen merkitys koronapandemiassa

Koronapandemia on heikentänyt entisestään niiden terveyttä, hyvinvointia ja toimeentuloa, jotka jo ennestään ovat olleet vaikeassa asemassa. Terveystarpeiden huollossa ja sosiaalipalveluissa on syntynyt hoito- ja palveluvelkaa, kun palveluita on koronarajoituksista johtuen jouduttu supistamaan ja muuttamaan niiden toteutustapoja. Uudenlaiset julkisten palvelujen ja järjestöjen toimintojen toteutusmuodot eivät välttämättä ole soveltuneet kaikille kohderyhmille. Koronapandemia on tuonut lisätarpeita sekä sosiaali- ja terveyspalveluille että järjestöjen antamalle tuelle.

Koronapandemian aikana järjestöjen roolista heikommassa asemassa olevien auttamiseksi on tullut entistäkin merkittävämpi. Akuutissa tilanteessa järjestöt ovat tehneet joustavasti muutoksia toimintaansa ja pystyneet auttamaan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia. Jaosto toivoo, että STEA jatkaa joustavaa käytäntöä avustusten käytössä mahdollisissa muutostilanteissa koronapandemian ajan.

Jaosto on huolissaan hoito- ja palveluvelan hoitamisesta. Apua tarvitsevien tulee saada apua ajoissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä ei yksin pysty vastaamaan koronapandemian myötä muuttuneeseen palvelutarpeeseen etenkin kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osalta. Jaosto kiittää järjestöjä tärkeästä työstä, jota he tekevät usein katvealueilla köyhyyden ja huono-osaisuuden vähentämiseksi.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto
STM003:00/2017, STM/324/2017

STEA koostaa koronaan liittyvästä erillishausta tuloksellisuuskoonnin keväällä 2021. Jaoston mielestä on tärkeää tuoda vahvasti esille niitä järjestötoiminnan onnistumisia, joita tulee jatkaa pidemmälläkin aikavälillä järjestötoiminnassa.

Rahapelihaittojen ehkäisy osana järjestötoimintaa

Jaosto pitää hyvänä sitä, että järjestöillä on syksystä 2020 lähtien ollut käytettävissään järjestötoimijoita varten valmistellut ohjeet rahapelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen. Rahapelihaittojen ehkäisy ja sote-järjestöt -ohjeiden tavoitteena on lisätä tietoisuutta rahapeleistä sekä niiden aiheuttamista haitoista ja ennaltaehkäisystä.

Jaosto pitää hyvänä myös sitä, että rahapelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen liittyvien hanke- ja toiminta-avustusten lisäksi mainintoja pelihaittojen ehkäisystä löytyy myös muutamissa muissa esitetyissä STEA-avustuksissa.

Pelihaittojen ehkäisytoiminnalle on tärkeä saada näkyvyyttä järjestöjen asiakaskunnan keskuudessa, koska järjestöjen toiminnan kohderyhmissä on mahdollisesti rahapelihaittoja kokevia. Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on SOSTEn järjestöbarometrin 2020 mukaan laajaa kiinnostusta olla mukana ehkäisemässä pelihaittoja.

Digitaaliset verkkopalvelut

Järjestöjen yhteisten verkkopalveluiden kehittämisessä tulisi ottaa huomioon digitaalisten palveluiden nopea kehitys ja se, että niiden tulisi saumattomasti liittyä hyvinvointialueiden tietojärjestelmiin tarvittavilta osin. Jaosto toivoo, että STEA selvittää verkkopalveluiden mahdollista yhteistyötä, yhteensopivuutta ja tulevaisuuden haasteita.

Selvitykset

Jaosto pitää STEAn omia selvityksiä tärkeinä, koska ne tuovat järjestöjen tekemää työtä esille.

STEA-avusteisesta toiminnasta nousee tärkeitä sisältöjä, joiden kohdentumista ja tuloksellisuutta olisi hyvä tutkia tarkemmin. STEAn avustamat kohteet tarjoavat laajan tutkimusaineiston ja tutkimusta voi hyödyntää tulevaisuuden avustusehdotuksissa. Tällaisia teemoja ovat esimerkiksi yksinäisyys, nuorten syrjäytyminen ja väkivalta. Myös avustuskohhteiden pidemmän ajan vaikuttavuuden arviointi olisi tärkeää.

STEA-avustuksiin liittyvä aineistoa on mahdollista käyttää myös tutkimustarkoituksissa.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto
STM003:00/2017, STM/324/2017

Laadukas virkamiestyö Jaosto haluaa kiittää STEAa erinomaisesta yhteistyöstä. Jaoston vuoropuhelu STEAn kanssa on sujuvaa. STEAn valmistelutyö antaa hyvän pohjan jaoston työlle ja jaostolla on mahdollisuus hyödyntää STEAn monipuolista asiantuntijuutta.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto
STM003:00/2017, STM/324/2017

Helsingissä 15.12.2020



Vistbacka Raimo, pj.

Etäyhteyden kautta lausuntoon yhtyvät

Niemelä Jorma, vpj.

Ahlgren Tuula

Niemelä Mikko

Partanen Airi

Rahkonen Ossi